

2 हिमाचल-उच्चन्यायालयेन २३ वर्षेभ्यः परं सर्वकारीयभूमिषु अतिक्रमणं नियमितं कुर्वन् अधिनियमः निरस्तीकृतः

3 श्रावणमासस्य शुक्लद्वादशीतः, श्रावणमासस्य कृष्णतृतीयापर्यन्तं भारतसर्वकारेण आचर्यते संस्कृतसप्ताहः

4 प्रेरक कथा त्यागस्य रहस्यम्

सुभाषितम्

दुर्जनेन समं सख्यं,
प्रीतिं चापि न कारयेत्।
उष्णो दहति चांगारः,
शीतः कृष्णायते कर्म॥

अर्थात्- दुर्जन से न ही मित्रता और न ही शत्रुता करनी चाहिए क्योंकि कोयला अगर गर्म हो तो जलाता है और ठंडा होने पर हाथ को काला कर देता है।

प्रतिदिन नवीनतम हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest

[himsanskritvartah](http://himsanskritvartah.com)
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता:
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

आपरेशन-सिन्दूर,
आपरेशन-महादेव इत्येतयोः
अभियानयोः सफलतायाः कृते
एन्.डी.ए इति दलस्य
सांसदाः प्रधानमन्त्रिणः मोदी-
वर्यस्य अभिवादनं कृतवन्तः
हिमसंस्कृतवार्ता: - नवदेहल्यां संसत्भवन-परिसरे एन-डी-ए इति राष्ट्रियजनतान्त्रिक-प्रस्थिबन्धनस्य संसदीयदलस्य उपवेशनम् अभवत्। प्रधानमन्त्री-नरेन्द्रमोदी, रक्षामंत्री-राजनाथसिंहः, गृहमन्त्री अमितशाहः, भाजपादलाध्यक्षः जे. पी. नड्डाः, एन्.डी.ए-दलस्य अन्ये सदस्याः चापि अस्मिन् उपवेशने उपस्थिताः आसन्। उपवेशने आपरेशन-सिन्दूर, आपरेशन-महादेव इत्येतयोः अभियानयोः सफलतायाः कृते एन्.डी.ए इति दलस्य सांसदाः प्रधानमन्त्रिणः मोदी-वर्यस्य अभिवादनं कृतवन्तः। सशस्त्रबलानां भूमिकायाः, तेषां अविचल-प्रतिबद्धतायाः च प्रशंसां कुर्वन्तः एन्.डी.ए. दलस्य सांसदाः सर्वसम्मत्या एकं प्रस्तावम् अपि स्वीकृतवन्तः।

उत्तराखण्डे उत्तरकाशी-मण्डलान्तर्गतस्य धरली-ग्रामे खीरगंगा-नद्याः उपरि-जलग्रहणक्षेत्रे मेघ-विस्फोटेन बृहद्रूपेण विनाशः

हिमसंस्कृतवार्ता: - उत्तराखण्डे उत्तरकाशी-मण्डलान्तर्गतस्य धरली-ग्रामे खीरगंगा नद्याः उपरि-जलग्रहणक्षेत्रे मेघ-विस्फोटेन घटनास्थले प्रति प्रेषितानि सन्ति अपि च दलानि शीघ्रमेव समुत्पन्नस्य आकस्मिक-जलप्रलयस्य कारणेन बृहद्रूपेण विनाशः

अभवत्। आपत्प्रबन्धनदलानि स्थले उद्धारकार्येषु सक्रियरूपेण संलग्नानि सन्ति। मुख्यमन्त्री पुष्करसिंह धामी अस्याः घटनायाः विषये दुःखं प्रकटितवान्। श्रीधामी अवदत् यत्, प्राथमिकतायाः आधारेण जनाः सुरक्षितस्थानेषु स्थानान्तरिताः, स्थितिः च निरन्तरं निरीक्ष्यते। प्रशासनं पूर्णतया सज्जः अस्ति, प्रभावित-नागरिकाणां यथासम्भवं सहाय्यं करिष्यते। गृहमन्त्री अमितशाहः उत्तराखण्डस्य मुख्यमन्त्रिणा सह आकस्मिक जलाप्लवस्य घटनायाः विषये चर्चितवान्। गृहमन्त्री अमितशाहः उत्तराखण्डस्य मुख्यमन्त्रिणा सह आकस्मिक जलाप्लवस्य घटनायाः विषये चर्चितवान्। सोशल मीडिया इत्यत्र स्वकीये सन्देशे श्रीशाहः संसूचितवान् यत् समीपस्थानि त्रीणि भारत-तिब्बत-सीमा-आरक्षि-दलानि चत्वारि च राष्ट्रियापत-प्रतिक्रिया-बलानि घटनास्थले प्रति प्रेषितानि सन्ति अपि च दलानि शीघ्रमेव उद्धारकार्येषु प्रवृत्तानि भविष्यन्ति।

भारत-फिलिपीन्स-देशयोः मध्ये रणनैतिक-सहभागित्वम्, आपराधिकविषयेषु परस्परविधिसहाय्यं रक्षा, विज्ञानप्रौद्योगिकी चेत्यादिषु क्षेत्रेषु सन्धिपत्राणि हस्ताक्षरितानि

हिमसंस्कृतवार्ता: - प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः फिलीपीन्सदेशस्य राष्ट्रपतेः फर्डिनेन्ड-रोमुल्लोडेज-मार्कोस-जूनियर इत्यस्य च उपस्थितौ फिलिपीन्स-भारतयोः मध्ये नव-सन्धि-पत्राणाम् आदानप्रदानम्

अभवत्। भारत-फिलिपीन्स-देशयोः मध्ये सम्बन्धाः प्राचीनकालात् एव सन्ति। रणनैतिक-सहभागित्वम्, आपराधिकविषयेषु परस्परविधिसहाय्यं, कर्तुं, आतङ्कवादं विरुद्धं भारतेन सह रक्षा, विज्ञानप्रौद्योगिकी चेत्यादिषु क्षेत्रेषु सन्धिपत्राणि हस्ताक्षरितानि। फिलिपीन्स देशस्य राष्ट्रपतिं प्रति कृतज्ञतां प्रसारमाध्यमान् सम्बोधयन् प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदिवर्यः अवदत् यत् फिलिपीन्स-देशस्य राष्ट्रपतेः यात्रायाः विशिष्टं महत्त्वं वर्तते यतः भारत-फिलिपीन्स-देशौ स्वकीयानां राजनैतिकसम्बन्धानां पञ्चसप्तति-वर्षाणि आचर्येते। श्रीमोदी पुनः अवदत् यत् द्वयोः देशयोः मध्ये सहयोगं करिष्यति।

बिहारे विशिष्ट-गहन संशोधनम् इति प्रकरणमधिकृत्य विपक्षिदलानां विरोध-प्रदर्शनानन्तरं द्वयोः एव सदनयोः कार्याचरणं स्थगितम् अभवत्

हिमसंस्कृतवार्ता: - बिहारे मतदातु-सूच्याः विशिष्ट-गहन-संशोधनं समेत्य अन्येषु विविध-विषयेषु चर्चायाः याचनं कुर्वन्तां विपक्षिदलानां विरोधप्रदर्शनानन्तरं संसदः द्वयोः सदनयोः कार्याचरणम् स्थगितम् अभवत्। प्रथमस्थगनस्य अनन्तरं लोकसभा-राज्यसभयोः कार्याचरणं पूर्णदिवसाय स्थगितम् अभवत्। स्थगनानन्तरं यदा लोकसभायाः सदस्याः द्विवादाने एकत्रिता अभवन्, तदा विपक्षि-

दलानि उच्चैर्घोषम् आचरितवन्तः। आगतवन्तः। पीठासीनाधिकारी अकथयत् यत् सर्वकारः प्रत्येकं विषयमधिकृत्य चर्चायै सज्जः अस्ति। सः प्रोक्तवान् यत् प्रदर्शनकारिणः सदस्यानां आचरणं संसदीय-शिष्टाचारस्य अनुगुणम् उचितं न वर्तते। विरोधमध्ये, लोकसभया गोवा-राज्यस्य विधानसभा-क्षेत्रेषु अनुसूचित-जनजातिनां प्रतिनिधित्वस्य पुनः समायोजन-विधेयकं पारितम्। विधेयकस्य उद्देश्यम् अनुसूचित-जनजातिनां सदस्यानां प्रभावात्मिकायै लोकतांत्रिक-सहभागितायै निर्वाचनासनानाम् आरक्षणं सक्षमं कर्तुं गोवा-राज्यस्य विधानसभायां निर्वाचनासनानां पुनः समायोजनस्य च प्रावधानं विधातुम् अस्ति। पीठासीनाधिकारिणः पौनः पुन्येन

हिमाचल-उच्चन्यायालयेन २३ वर्षेभ्यः परं सर्वकारीयभूमिषु अतिक्रमणं नियमितं कुर्वन् अधिनियमः निरस्तीकृतः

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

हिमाचलप्रदेश-उच्चन्यायालयेन २३ वर्षेभ्यः परं सर्वकारीयभूमिषु अतिक्रमणं नियमितं कृत्वा तत् स्वच्छन्दम् असंवैधानिकं च घोषयित्वा निरस्तीकृतम्। न्यायालयेन हिमाचलभूमिराजस्वविधानस्य धारा १६३-ए, तस्य अन्तर्गतं निर्मिताः नियमाः च तत्कालं प्रभावेण निरस्तीकृताः। अस्मिन् खण्डे राज्यसर्वकाराय सर्वकारीयभूमिषु अतिक्रमणं नियमितं कर्तुं नियमनिर्माणस्य अधिकारः दत्तः। न्यायालयेन महाधिवक्तां निर्देशं दत्तं यत् सः निर्णयस्य प्रतिलिपिं मुख्यसचिवाय अन्येभ्यः सम्बद्धेभ्यः अधिकारिभ्यः च तत्कालं अनुपालनाय प्रेषयत्। अपि च येषां राजस्वपदाधिकारिणां निरीक्षणे अतिक्रमणं जातम् तेषां विरुद्धं विधानानुसारं कार्यविधिं कर्तुं निर्देशाः दत्ताः सन्ति। टिकेन्द्रसिंहवरस्य सर्वोच्चन्यायालयस्य याचिकायाः अन्तर्गतं सेबयुक्ताः वृक्षाः न कर्तव्ये। न्यायालयेन सर्वकाराय निर्देशः

दत्तः यत् सर्वकारीयभूमिषु अतिक्रमणं दूरीकर्तुं प्रक्रियां २०२६ तमस्य वर्षस्य फेब्रुवरी-मासस्य २८ दिनाङ्कपर्यन्तं पूर्णं कुर्वन्तु। न्यायाधीश विवेकसिंहठाकुरस्य विपिनचन्द्रनेगीवरस्य च विभागीयैः पूनममुक्ता इत्यादयः तत्सह हिमाचलप्रदेशस्य प्रकरणे एषः निर्णयः दत्तः, यस्मिन् धारा १६३-ए इत्यस्य संवैधानिकवैधतायाः आह्वानं कृतम् आसीत्। सर्वकारीयदत्तांशानुसारं राज्ये प्रायः ५७,५४९ अतिक्रमणप्रकरणाः सन्ति, येषु प्रायः १,२३,८३५ बीघा सर्वकारीयभूमिः अस्ति। एतदतिरिक्तं २००२ तमस्य वर्षस्य अगस्तमासस्य १५ दिनाङ्कपर्यन्तं नियमितोत्तरणार्थं प्राप्तानां आवेदनानां संख्या १,६७,३३९ आसीत्। न्यायालयेन स्पष्टीकृतं यत् यदि कोऽपि भूमिः सार्वजनिकप्रयोजनार्थं प्राप्ता भवति तथा च पूर्वस्वामिना पुनः अधिकारः कृतः अस्ति तर्हि सः प्रतिकूलस्वामित्वस्य पक्षं कर्तुं न शक्नोति तथा च अतिक्रमणस्य निष्कासनस्य व्ययः अपि च भूमिप्रयोगस्य शुल्कं दातव्यं भविष्यति। भारतसर्वकारः प्रत्युवाच यत् विधानसंशोधनस्य आवश्यकता नास्ति, यतः अनधिकृतानां निवासिनः संख्या न्यूना अस्ति। अधिकांशसर्वकाराः अपि सम्यक् संशोधनं कर्तुं इच्छां न प्रकटितवन्तः। तेषां मनोवृत्तिं दृष्ट्वा क्रिया निरुद्धा अभवत्। अस्य विधानस्य उद्देश्यं वंचितानाम् दुर्बलानाम्, आवश्यकतायुक्तानां च वर्गानां लाभाय एव इति राज्यसर्वकारेण तर्कः कृतः आसीत्।

सेबवृक्षेषु निरन्तरवृष्ट्या, सेबफलानामुपरि कृष्णबिन्दवः, पत्राणि पीतानि पतन्ति च दृश्यते कवकसंक्रमणस्य प्रभावः

हिमसंस्कृतवार्ता: - शिमला।

हिमाचलप्रदेशस्य

सेब-उत्पादकक्षेत्रेषु निरन्तरवृष्ट्या वृक्षेषु कवकसंक्रमणं वर्धितम् अस्ति। अस्माद् कारणात् सेबस्य उपरि कृष्णबिन्दवः दृश्यन्ते, वृक्षाणां पत्राणि पीतानि भूत्वा अकालं पतन्ति च। अत्र ऋतौ आर्द्रतायाः सापेक्षिकस्तरः ८० प्रतिशतात् अधिकः इति कारणेन स्थितिः अधिका भवति। अस्य कारणात् सेबवृक्षेषु कवकरोगाणां तीव्रप्रसाराय आदर्शपरिस्थितयः सृजन्ते। अनेकेषु फलोद्यानेषु प्रारम्भिकेषु फलानां पतनं, अल्टरनेरिया, लीफ् ब्लाइट इति रोगानाम् प्रकोपः च फलवृक्षाणां चिन्तां वर्धयति। डियोगक्षेत्रस्य सेब-कृषकः पवन-शर्मा अवदत् यत्, "कवक-संक्रमणस्य अतिरिक्तं निरन्तर-वृष्ट्या सेबस्य आकारः गुणवत्ता च प्रभाविता अस्ति। यदि शीघ्रमेव वर्षा न स्थगयति तर्हि कृषकाणां हानिः बहुगुणा वर्धयितुं शक्नोति। पराला-फल-विपण्या अभिकर्ता सुशील-ठाकुरः एतस्य पुष्टिं कृत्वा अवदत् यत् शिमला-जनपदस्य अनेकेभ्यः क्षेत्रेभ्यः सेब-वाहनेषु

कवक-क्षतिः दृश्यते। सः अवदत्, "अपरिपक्वानि, संक्रमितानि च सेबफलानि बहुमात्रायां आगच्छन्ति, येन मूल्येषु न्यूनता भवति। पूर्व सेबस्य मूल्यं अधिकम् आसीत्, परन्तु अधुना उत्पादानाम् दुर्गुणतायाः कारणात् मूल्यानि न्यूनीभवन्ति।" उद्यानविशेषज्ञः डॉ. एसपी. भारद्वाजः कृषकान् त्वरिततया उपयुक्तान् उपायान् कर्तुं परामर्शं दत्तवान्। असौ अकथयत् यदि कवकसंक्रमणस्य लक्षणानि दृश्यन्ते तर्हि अनुकूले वातावरणे कवकनाशकसिञ्चनं करणीयम्। शाखाः कर्तनीयाः येन सूर्यप्रकाशः अन्तः प्राप्नुयात्। यदि आर्द्रवायुः दीर्घकालं यावत् भवति तर्हि पत्राणि पतन्ति, संक्रमणं अधिकं प्रसरितुं शक्नोति। यदि एतत् भवति तर्हि अस्मिन् ऋतौ सेबस्य कुलम् उत्पादनं प्रभावितं भवितुम् अर्हति। यदि वर्षा निरन्तरं भवति तर्हि तेषां महती आर्थिकहानिः भवितुम् अर्हति इति उद्यानपालकाः भयम् अनुभवन्ति।

HP WEATHER -प्रचण्डवृष्ट्या राज्ये पुनः विनाशः, गोहरक्षेत्रे मेघविस्फोटेन बहूनि गृहाणि नष्टानि, ४५३ मार्गाः निरुद्धाः

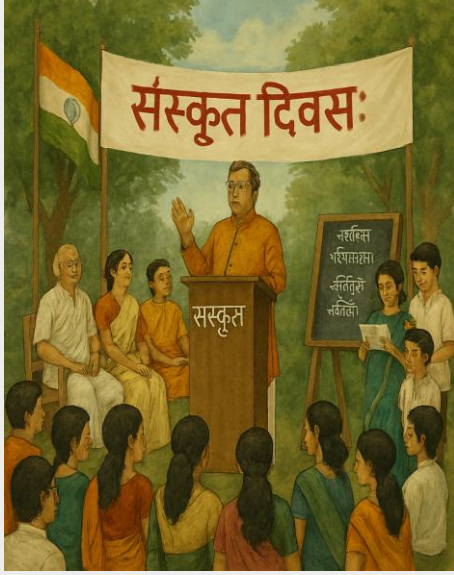

हिमसंस्कृतवार्ता: - कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशस्य अनेकेषु भागेषु नारङ्गसचेतनायाः मध्यं निरन्तरवृष्ट्या कष्टानि वर्धितानि सन्ति। प्रचण्डवृष्ट्या राज्ये नद्यः, धाराः च प्लाविताः, अनेकेषु स्थानेषु भूस्खलनानि च अभवन्। मण्डीमण्डलस्य गोहर-उपमण्डले रविवासे रात्रौ मेघविस्फोटेन विनाशः जातः। लोट-ग्रामे गृहद्वयं पूर्णतया ध्वस्तं जातम्, अन्येषां बहूनां आंशिकक्षतिः अभवत्। दुर्घटनामन्तरं जनाः आतङ्किताः सन्तः स्वगृहात् बहिः पूर्णरात्रौ व्यतीतवन्तः। प्रशासनेन प्रभाविताम् सुरक्षितस्थानेषु स्थानान्तरयित्वा आश्रय-उद्धार-कार्यक्रमाः आरब्धाः। अस्य क्षेत्रस्य समीपस्थे जहलग्रामे कश्मीरसिंहस्य पत्नी रीनुदेवी इत्यस्याः उपरि वृक्षः पतितः। सा महिला गम्भीररूपेण घातिता अस्ति। ग्रामस्य मार्गः अवरुद्धः इति कारणेन आहतानाम् चिकित्सालयं नेतुम् अतीव कष्टम् अभवत्। सिराजक्षेत्रस्य परवाडाग्रामः अपि अस्याम् आपदि आगतः अस्ति। अत्र प्रचण्डवृष्ट्या, मलिनतायाः च कारणेन त्रीणि गृहाणि सम्पूर्णतया प्रक्षालितानि अभवन्। परन्तु सर्वे जनाः समये एव सुरक्षितस्थानानि प्राप्तवन्तः इति उपशमस्य विषयः आसीत्। एसडीएम गोहर बचित्रसिंहः अवदत् यत् क्षतेः आकलनं क्रियते, प्रभावितपरिवारेभ्यः तत्कालं आश्रयं प्रदत्तं भविष्यति। नान्दीपंचायतस्य कटविण्डीग्रामे जलप्रलयेन गृहस्य सुरक्षाभित्तिः पतिता। मंगलवासरे प्रातः १०:०० वादनपर्यन्तं राज्ये चतुर्णां राष्ट्रियराजमार्गाणां सहितं ४५३ मार्गाः निरुद्धाः आसन्। ७५३ विद्युत्परावर्तकाः, २७६ जलापूर्तियोजनाः अपि प्रभाविताः सन्ति। मण्डीमण्डले अधिकतमं ३१८ मार्गाः, ६५७ विद्युत्परावर्तकाः, ८६ जलापूर्तियोजनाः च बाधिताः सन्ति। कुल्लुजनपदस्य ६७ मार्गाः, काङ्गडामण्डले १२० जलापूर्तियोजनाः च प्रभाविताः सन्ति। राजधानी शिमलानगरे अपि प्रातःकालादेव वर्षा प्रचलति स्म।

अधुना यावत् १९२ जनाः मृताः, विगत २४ होरासु ८ जनाः मृताः

हिमाचलप्रदेशे मानसूनसम्बद्धासु दुर्घटनासु मृतानां संख्या १९२ इत्येव वर्धिता अस्ति तथा च विगत २४ होरासु अष्टाधिकानां मृत्योः संख्या अभवत्। नवीनतम-आधिकारिक-विवरणानाम् अनुसारं निरन्तरं वर्षा-आपदां कारणेन राज्यस्य १७५३ कोटिरूप्यकाणां हानिः अभवत्, यस्मिन् केवलं सर्वकारीय-अन्तर्गत-संरचनायाः १७०० कोटि-रूप्यकाणां हानिः अभवत् अथैव तस्य गृहस्य पाकशालायाः छदेः पतनेन एकः व्यक्तिः मृतः, अपरः च हमीरपुरे संगमरमरपट्टिकायाः अधः मग्नः अभवत्। शनिवासे मण्डीनगरे मार्गदुर्घटनायां मृतानां संख्या पञ्चाधिका अभवत्। जन्जैहली-छतरी-मार्गे एकं वाहनम् मार्गात् स्खलितं कृत्वा गभीरे गर्ते पतित्वा द्वौ अपि जनाः मृताः। सोलनमण्डले अपि एतादृशी एव घटना प्रकाशिता, यस्मिन् औद्योगिकस्थले भित्तिपातेन एकस्य व्यक्तिः मृत्युः अभवत्। राज्ये वर्षाविषये अनिश्चितता वर्तते। भूस्खलनं, पतन्तः शिलाः, मार्गस्य पतनम्, मलिनता च यातायातस्य, आवागमनस्य च प्रमुखं संकटं निरन्तरं जनयन्ति। शिमला, मनाली, धर्मशाला च विमानयानयात्रा बाधिता अस्ति, येन वी.आइ.पी. जनेभ्यः आपातकालीनदरलेः च मार्गेण यात्रा कर्तव्या भवति। राष्ट्रियराजमार्गाः २१, ३०५, ००३, १५४ च विहाय अद्य प्रातः यावत् ४४९ मार्गाः अवरुद्धाः सन्ति। राज्यस्य आपत्कालीनसञ्चालनकेन्द्रस्य विवरणानुसारं ७५३ विद्युत्परावर्तकाः क्षतिग्रस्ताः, २७६ जलापूर्तियोजनाः बाधिताः च, मण्डी, काङ्गडा, कुल्लुः च मण्डलानि सर्वाधिकं प्रभावितानि सन्ति। क्षतिविषये शीघ्रं मूल्याङ्कनं कर्तुं जिलाप्रशासनेभ्यः निर्देशः दत्तः अस्ति। कृषिः, उद्यानं, पशुपालनं, सार्वजनिककार्यं, शिक्षाः आधारभूतसंरचनाः इत्येतेषां च महती हानिः अभवत्। वर्षासम्बद्धघटनानां विश्रामस्य लक्षणं नास्ति, आपत्कालीनसेवाः अपि उच्चसज्जगतायां सन्ति। अधिकारिणः नागरिकान् संवेदनशीलक्षेत्रेषु यात्रां परिहरन्तु इति आग्रहं कृतवन्तः।

श्रावणमासस्य शुक्लद्वादशीतः, श्रावणमासस्य कृष्णतृतीयापर्यन्तं भारतसर्वकारेण आचर्यते संस्कृतसप्ताहः

भारते प्रतिवर्षं श्रावणी पूर्णिमा अवसरे संस्कृत दिवसं निर्माणांति । श्रावणी पूर्णिमा अर्थात् रक्षा बन्धनं ऋषिणां स्मरणं पूजनं समर्पणं दिवसं च मानयन्ति । वैदिक साहित्ये श्रावणी इति वदन्ति स्म । एतस्मिन् दिने गुरुकुलेषु वेदाध्ययनात् पूर्व यज्ञोपवीतधारणं कारयन्ति । अयं संस्कारः उपनयनसंस्कारः उपाकर्म संस्कारः वा उच्यते । एतस्मिन् दिने जनाः पुरातनं यज्ञोपवीतं परिवर्तयन्ति । ब्राह्मणानां यजमानाः रक्षासूत्रं बन्धन्ति । ऋषयः एव संस्कृत साहित्यस्य आदि स्रोतारः अतः श्रावणी पूर्णिमा ऋषि पर्व अतः संस्कृत दिवस रूपेण निर्माणांति । राज्ये तथा जनपदेषु संस्कृत दिवसस्य आयोजनं कुर्वन्ति । एतस्मिन् अवसरे संस्कृत-कवि-सम्मेलनं, लेखक-गोष्ठी, छात्राणां भाषणानि तथा श्लोक उच्चारणादि कार्यक्रमानां आयोजनं कुर्वन्ति, संस्कृत विद्यार्थिनः कवयः लेखकाः च उचितं मञ्चं प्राप्ताः भवन्ति ।

१९६९ तमे वर्षे भारत सर्वकारस्य शिक्षा मन्त्रालयस्य आदेशेन केन्द्रीयस्तरेषु राज्यस्तरेषु च संस्कृत दिवसं निर्मातुं निर्देशः कृतः । ततः सम्पूर्णे भारते संस्कृत दिवसं श्रावण पूर्णिमा दिने कुर्वन्ति ।

एतस्य दिनस्य चयनं अतः कृतवन्तः प्राचीने भारते शिक्षण सत्रस्य आरम्भः भवति स्म । एतस्मिन् दिने वेदपाठस्य आरम्भः भवति स्म तथैव छात्राः शास्त्रस्य अध्ययनं प्रारम्भं कुर्वन्ति स्म । पौष मास पूर्णिमातः

श्रावण मासस्य पूर्णिमापर्यन्तं अध्ययनं पिहितं भवति स्म । प्राचीने काले पुनः श्रावण पूर्णिमातः पौष पूर्णिमापर्यन्तं अध्ययनं भवति स्म । वर्तमाने गुरुकुलेषु श्रावण पूर्णिमातः वेदाध्ययनस्य प्रारम्भः भवति । अतः एतत् दिनं संस्कृत दिवस रूपेण निर्माणांति । केन्द्रस्य राज्यस्य सर्वकारस्य योगदानं उल्लेखनीयं अस्ति । यस्मिन् सप्ताते संस्कृत दिवसः आगच्छति, सः सप्ताहः पूर्व वर्षेभ्यः संस्कृत सप्ताहः रूपेण निर्मितः भवति । सीबीएसई विद्यालयेषु देशे समस्तेषु विद्यालयेषु उत्साह रूपेण निर्माणांति । उत्तराखण्डे संस्कृतं आधिकारिक भाषा रूपेण घोषिता अतः संस्कृत सप्ताहे प्रतिदिनं संस्कृत भाषायां बहवः कार्यक्रमाः प्रतियोगिताः च भवन्ति । संस्कृतस्य छात्र-छात्राः ग्रामेषु नगरेषु च शोभायात्राः कुर्वन्ति । संस्कृत दिवसः एवं संस्कृत सप्ताहं निर्माणांति ।

संस्कृतसप्ताहाचरणम्

संस्कृतोत्सवः विश्वस्मिन् प्रतिवर्षं श्रावणमासे सप्तदिनानि यावत् आचर्यते । श्रावणमासस्य शुक्लद्वादशीतः, श्रावणमासस्य कृष्णतृतीयापर्यन्तं भारतसर्वकारेण संस्कृतसप्ताहः आचर्यते । भारतस्य विभिन्नेषु स्थानेषु संस्कृतप्रेमिणः संस्कृतोत्सवम् अत्युत्साहेन आचरन्ति । पाठशालासु, विद्यालयेषु, संस्कृतप्रचारकर्तृसंस्थासु च संस्कृतसप्ताहस्य विशिष्टम् आयोजनं भवति । नाटकानि, नृत्यानि, प्रदर्शन्यः, पद्यात्राः, संस्कृतगीतानां गायनम् इत्यादयः पकृतयः आभारते भवन्ति । २०१४ तमे वर्षे प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी 'अगस्त'-मासस्य सप्तदिनाङ्कात् त्रयोदशदिनाङ्कपर्यन्तं सप्तदिनानि संस्कृतसप्ताहत्वेन अघोषयत् । तस्मात् पुरा अपि संस्कृतोत्सवस्य आयोजनं भवति स्म । परन्तु भारतगणराज्यस्य प्रथमः प्रधानमन्त्री एषः, यः आभारते संस्कृतोत्सवस्य विशिष्टम् आयोजनं कृत्वा संस्कृतप्रेमिणां हर्षस्य कारणम् अभवत् ।

श्रावणपूर्णिमा संस्कृतोत्सवस्य दिनम् । ततः पूर्वतनानि त्रीणि दिनानि, अनन्तरीयाणि त्रीणि दिनानि च मेलयित्वा संस्कृतसप्ताहः आचरणीयः इति केन्द्रसर्वकारेण उद्घोषम् अस्ति । यद्यपि भारते वर्षस्य ३६५ दिनानि अपि संस्कृतदिनानि भवेयुः, तथापि अद्य सा स्थितिः नास्ति । आनेतव्या तादृशी परिस्थितिः इति उद्देशेन साङ्केतिकरूपेण संस्कृतदिनस्य सप्ताहस्य च आचरणं कुर्मः । संस्कृतभारत्याः एकैकया शाखया अपि एषः उत्सवः आचरणीयः । एतस्मिन् अवसरे कार्यकर्तृणां कल्पकतानुगुणं प्रतिवर्षं विनूतनरूपेण संस्कृतसप्ताहः आचरितुं शक्यते । संस्कृतं केवलं संस्कृतशिक्षकाणां संस्कृतच्छात्राणां च विषयत्वेन न तिष्ठेत्, संस्कृतं समाजव्यापि भवेत्

ग्रहबिम्बविमर्शः

सूर्यस्य परिवारः सौरपरिवारः । यतोहि सूर्यः स्वपरिवारस्य केन्द्रभागेऽवस्थितो वर्तते अतोऽयमेव स्वपरिवारस्य सञ्चालकोऽपि भवति ।

ग्रहनक्षत्रतराऽऽकाशगङ्गोल्काधूमकेतुद्वैत्यमानव

देवादिसमस्तजीवनयुक्तं

भूर्भुवादितुर्दशलोकादिसमन्वितब्रह्माण्डेऽस्मिन् बहुषु सौरपरिवारेष्वन्यतमोऽयमस्माकं सौरपरिवारः । एवं

ग्रहोपग्रहाः क्षुद्रग्रहाः धूमकेतवः उल्काश्चास्य प्रमुखभूताः सदस्याः वर्तन्ते । प्रथमे अध्याये एतेषां ग्रहाणां देहपिण्डवर्णनं किञ्च स्वरूपस्थित्यादीनां वर्णनम् ।

ग्रहबिम्बस्य दृश्यादृश्यत्वभागव्यवस्था, ग्रहबिम्बावलोकने भेदवर्णनं, दृश्यबिम्बव्यासार्थसाधनम्, वास्तवशुक्लवृत्तव्यासार्थसाधनं पिण्डबिम्बयोर्मध्ये भेदाक्षोपवर्णिताः सुविदितमेवात्र यत् सूर्याचन्द्रमसौ विहाय अन्ये एतादृशाः ग्रहाः खगोले वर्तन्ते येषां हि स्थानमितरनक्षत्रापेक्षया परिवर्तनशीलमस्ति । पृथिव्याः दैनिकपरिभ्रमणाद् हेतोः समस्तोऽपि खगोलः समकोणवेगेन प्राच्याः पश्चिमस्यां दिशि परिभ्रमन्निव संदृश्यते ।

ग्रहबिम्बविषयकविचारो ज्योतिषविज्ञानयोराधारेण बिन्दुवारं क्रमशः प्रस्तूयते-१. खस्थे निशायां याम्यापि प्रकाशितबिम्बानि अस्माभिर्दृश्यन्ते तानि सर्वाण्यपि ग्रहनक्षत्ररूपाणि उच्यन्ते, परन्तु ग्रहाणां स्वस्थानपरिवर्तनेन ग्रहनक्षत्रयोर्मध्ये भेदाः समायान्ति । अर्थात् यदि कश्चन ग्रहो मेषराशौ दृश्यते, तदा कालान्तरे स एव वृषराशौ भविष्यति अतो ग्रहस्य विपुवांशाः क्रान्त्यंशश्च चलाः भवन्ति । नक्षत्राणि सदैवैकस्मिन् राशौ तिष्ठन्ति, तेषां विपुवांशाः क्रान्त्यंशश्च स्थिराः । २. चन्द्रादयोः समस्ताः ग्रहाः स्वतः प्रकाशिताः न भवन्ति संलग्नसूर्यकिरणानां प्रभावेणनैजे प्रदीप्ताः जायन्ते किञ्च चन्द्रबिम्बस्य शुक्लकृष्णपक्षयोर्यथा हासवृद्धिः जायेते, तदवदेवान्येषामपि ग्रहाणां बिम्बानि हासवृद्धिं भजन्ते, विभिन्नाकृतिषु लक्ष्यन्ते च ।

खस्थानां गोलबिम्बानां रूपमर्थात्पमेव हि । लोका विलोकयन्तीति स्पष्टं गोलविदां सदा । १५. खस्थे ग्रहाः नक्षत्राणि च जलात्मकगोलास्सन्ति । ते सूर्यकिरणैरुज्ज्वलाः सन्तक्र प्रभावन्तो दृश्यन्ते । ग्रहबिम्बस्य यावान् भागे रविकिरणाः लगन्ति, तावानेवोज्ज्वलस्तदन्योऽनुज्ज्वलः इति । १६. आकाशस्य पदार्थस्थानेकस्थानात्कृतस्पर्शरेखास्पृष्टप्रदेशरूपं वृत्तानुकारं गोलात्मको वा अस्माभिर्दृश्यते । १७. अर्काग्नितेजोबिम्बानां किरणप्रसारमार्गे यदि कश्चन ग्रहो कश्चित् पार्थिवपदार्थो वा अवरोधकत्वेन तिष्ठेत् तदा तस्य ग्रहस्य पार्थिवपदार्थस्य वाऽर्काऽग्नितेजोबिम्बानां सम्मुखो भागः प्रकाशितः, अपरश्चाप्रकाशितो भवति । १८. यो हि ग्रहबिम्बगोलोऽर्कोऽल्पको भवति तस्य ग्रहबिम्बगोलस्य शुक्लताऽधिका बिम्बार्धाधिकं शुक्लम् छायायाः विस्तृतिश्च उत्तरोत्तरमल्पा भवति,

३. सिद्धान्तज्योतिषदृष्ट्या गगनस्थपिण्डानां ग्रहत्वेन स्वीकारो न भवति, तत्रादौ आकाशस्थपिण्डरूपाणां ग्रहाणामवलोकनादयं सूर्यः चन्द्रो वा कथ्यते । तात्त्विकदृष्ट्या बिम्बात्मकपिण्डालानि ग्रहाणां देहगोलाः सन्ति नहि ग्रहाः । तद् भिन्न एवात्मरूपाः ग्रहाः सन्ति अतः कमलाकरभट्टाह-

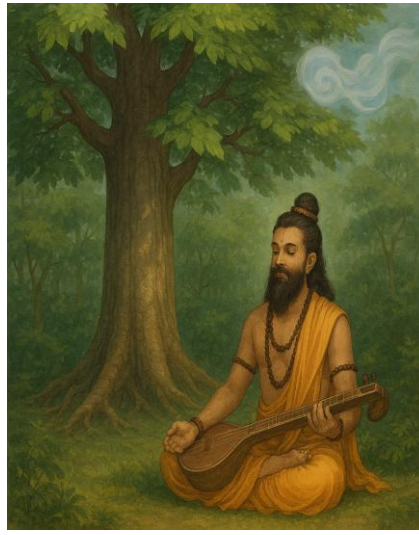
ग्रहर्क्षदेहगोला ये ते तु तद्विम्बगोलकाः ४. आकाशस्थपिण्डस्य स्थानसापेक्षस्थित्याकारदीनां वर्णनमेव बिम्ब संज्ञया व्यवहियते । ५. आकाशस्य ग्रहबिम्बगोलस्य यावान् भागोऽस्माभिः दृश्यते वस्तुतः स एवास्माकं गणितोपयुक्तो वास्तवो ग्रहाबिम्बो भवति । ६. आकाशे ग्रहोपग्रहाणां प्रतिरूपं बिम्बं भवति, किञ्च बिम्बस्यास्य स्वरूपं स्थलकक्षा-नीचोच्चस्थानयोः भेदेन गुणात्मकमानेन च भिन्न-भिन्नं भवति । ७. स्थूलसूक्ष्मकलात्मकयोजनात्मकमानैश्च ग्रहबिम्बस्य दर्शने विभिन्नताऽऽयाति । ८. उच्चनीचवशादपि ग्रहबिम्बस्य

कलात्मकमानेऽल्पत्वमाधिक्यञ्चायाति । ९. बिम्बकैन्द्रिक-कदम्बक्रान्तिवृत्तसम्पातरूपप्रदेशः एव स्फुटः ग्रहः स्यात् । १०. अस्माकं पूर्वजैः नानास्थलेभ्योऽनेकदृष्टिवशाद् बिम्बपदार्थस्य कृताभिः स्पर्शरेखाभिः स्पृष्टबिम्बप्रदेशानां वृत्तत्वावलोकनादाकाशस्थबिम्बानां गोलत्वं सुनिश्चितम् । ११. आकाशे कस्यापि ग्रहबिम्बोपरि स्वदृष्टिस्थानात् कृताभिरनेकस्पर्शरेखाभिस्तदुपरिसमुत्पन्नदृश्यवृत्तस्यान्तर्गतो दृष्टिसम्मुखो भागः एव दृश्यभागो भवति, पुनः तदूर्ध्वं तद्विद्विधिशिः दृष्टिसूत्राणां गमननिरोधाद् अदृश्यभागो स्फुटमिति । १२. आधुनिकाः पाश्चात्याः ज्योतिर्विदः ग्रहबिम्बं दीर्घपिण्डाकारं मन्यन्ते । १३. दृष्टिस्थानात् बिम्बस्य पाल्यां स्पर्शरेखाकरणेन स्पर्शबिन्दुबद्धसूत्रमेव वास्तवदृश्यबिम्बस्य व्यासमानं भवति । १४. दृष्टिस्थानात् ग्रहबिम्बमर्धाल्पमेवदृश्यते अर्थात् नीचोच्चकक्षावस्थित-मपि बिम्बं भूस्थः द्रष्टारो तदबिम्बार्धप्रमाणान्नूनमेव पश्यन्ति ।

प्रेरक कथा

त्यागस्य रहस्यम्

एकदा देवर्षिनारदः ज्ञानस्य प्रचारं कुर्वन् कस्मिंश्चित् सघनवने प्राप्नोत्। तत्र सः सघनछायान्वितं बृहत्सेमरवृक्षमेकम् अपश्यत्। तस्य छायायां च विश्रान्तिं कर्तुम् अतिष्ठत्। देवर्षिः तस्य शीतलछायायां विश्रम्य प्रभूतम् आनन्दं प्राप्तवान्, तस्य वैभवस्य भूरि प्रशंसां चापि अकरोत्। सः तं वृक्षम् अपृच्छत्- “वृक्षराज! कथं ते वैभवं सुस्थिरं भवति? अपि तीव्रवायुवेगः त्वां न पातयति? सेमरवृक्षः प्रश्नस्य उत्तरं हसन्नाह- “भगवन्! पवनस्य तु सामर्थ्यं नास्ति यत् मम किमपि अनिष्टं सः कुर्यात्। सः केनापि प्रकारेण मां न पातयितुं न शक्नोति। मुनिः नारदः अन्वभवत् यत् सेमरवृक्षः अभिमानमदोन्मत्तः एवं वदति। एतम् अनुचितं मत्वा सः देवलोकं प्रति प्रस्थितः। सुरपुरं प्राप्य सः पवनदेवम् अवदत्- ‘अमुकवृक्षः अभिमानपूर्वकं दर्पवचनानि वदन् तव निन्दां करोति, अतः तस्य अभिमानस्य शमनम् आवश्यकम्। पवनोऽपि स्वनिन्दां श्रुत्वा सक्रोधं तं वृक्षं पातयितुं प्रबलप्रवाहेन अगच्छत्। सेमरवृक्षः अतितपस्वी, परोपकारी ज्ञानी चासीत्, भाविसंकटस्य सूचना सः पूर्वमेव प्राप्तवान्। तेन स्वरक्षायः उपायः समयेन एव चिन्तिताः। वृक्षेण सर्वाणि स्वकीयपत्राणि पातितानि स्थाणुरिव चातिष्ठत्। पवनस्य बहुप्रयत्नेनापि तस्य किमपि अनिष्टं न जातम्। अन्ततः निराशो पवनः प्रत्यागच्छत्। कानिचन दिनानि व्यतीतानि, देवर्षिः नारदः तस्य वृक्षस्य परिणामं द्रष्टुं तस्मिन्नेव वने पुनः प्राप्तवान्। तत्र सः अपश्यत् यत् वृक्षस्तु यथावत् तिष्ठति। तस्य पत्राणि पूर्ववदेव विलसन्ति। नारदः साश्चर्यं तं वृक्षम् अपृच्छत्- “पवनः स्वकीयेन पूर्णबलेन त्वाम् उत्पाटयितुं प्रयत्नम् अकरोत्, परं त्वं तु पूर्ववदेव तिष्ठति। अत्र किं रहस्यम्?

वृक्षः नारदं प्रणम्य नम्रतापूर्वकं न्यवेदयत्- “ऋषिराज! मम पार्श्वे एतावत् वैभवमस्ति परमहम् एतस्य मोहेन बद्धः नास्मि। जनसेवायै एतानि पर्णानि मया धृतानि, परं यदा आवश्यकं भवति, निस्संकोचं एतेषां परित्यागोऽपि करोमि। वैभवस्य गर्वं नैवाहं करोमि। स्वस्य स्थाणुभावस्य अभिमानः आसीत्। अतः पवनस्य अपेक्षया स्वसामर्थ्यमधिकं कृतवान्। भवन्तः पश्यन्ति यत् तेनैव निर्लिप्तकर्मयोगेन प्रचण्डपवनस्य प्रहारमपि सहजतया विसह्य/ सोद्विष्टा यथापूर्वं तिष्ठामि। देवर्षिणा ज्ञातं यत् जगति वैभवान्वितं, धनवन्तं च भवितुं न दोषाय, अपि तु अनेन बहूनि शुभकार्याणि भविष्यन्ति। दोषस्तु धनाभिमाने निमज्जनं मोहबन्धने च पतने वर्तते। यदि कश्चन वैभवशाली जनः पवित्रमना भवेत्तदा सः साधु एव। जले कमलवत् निर्लिप्तः कर्मयोगिने साधवे गृहमेव तपोभूमिः वर्तते। भावार्थः- मनुष्यैः स्ववैभवस्य कदापि अहंकारः न कर्तव्यः। ईधरस्य कृपां मत्वा लोककल्याणकर्मणि रतः भवितव्यम्।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी बृहस्पतिवासरे नवदेहल्यां एम.एस, स्वामीनाथनस्य शताब्दी अन्ताराष्ट्रीयसम्मेलनस्य उद्घाटनं करिष्यति

पीएम किसान योजना

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी गुरुवासरे नवीदिल्लीनगरे एम. स्वामीनाथन् शताब्दी अन्ताराष्ट्रीयसम्मेलनस्य उद्घाटनं करिष्यति। कृषिविज्ञानक्षेत्रे प्रसिद्धः प्रोफेसर एम.एस. स्वामीनाथनस्य जन्मशताब्द्याः स्मरणार्थं एतत् सम्मेलनं आयोजितं भविष्यति। स्वामीनाथन रिसर्च फाउण्डेशन (MSSRF) इत्यनेन कृषि-कृषक-कल्याण-मन्त्रालयस्य, भारतीय-कृषि-अनुसन्धान-परिषदः, राष्ट्रिय-कृषि-विज्ञान-अकादमी-सहकारेण च अस्मिन् मासे अगस्त-मासस्य ७ दिनाङ्कतः ९ दिनाङ्कपर्यन्तं अस्य अन्ताराष्ट्रीय-सम्मेलनस्य आयोजनं क्रियते। मीडियासमूहं सूचयन् भारतीयकृषिअनुसन्धानपरिषदः महानिदेश

कः डॉ. एम.एल. जाटः अवदत् यत् अस्मिन् अवसरे प्रधानमन्त्री श्रीस्वामीनाथनस्य सम्मानार्थं भारतसर्वकारेण निर्गतं स्मारकमुद्रां डाकटिकटं च विमोचयिष्यति। सः देशस्य अन्न-अभावात् अन्न-प्रचुर-राष्ट्रं परिणतुं प्राध्यापक-स्वामीनाथनस्य महत्त्वपूर्ण योगदानस्य उल्लेखं कृतवान्। एमएसएसआरएफ-संस्थायाः अध्यक्ष डॉ. सौम्यास्वामीनाथन् सम्मेलनस्य वैश्विकमहत्वं विश्वे स्थायिककृषिभविष्यस्य स्वरूपनिर्माणे च तस्य भूमिकायाः विषये बलं दत्तवान्। स्थायि हरितक्रान्तिः - जैविकसुखस्य मार्गः इति विषये सम्मेलनं प्रो.स्वामीनाथनस्य स्थायि-समतापूर्णविकासे आजीवनं योगदानं प्रति श्रद्धांजलिः भविष्यति। सम्मेलने वैज्ञानिकानां, नीतिनिर्मातृणां, विकासव्यावसायिकानां, हितधारकाणां च कृते वैश्विकं मञ्चं प्रदास्यति यत् ते स्थायिहरितक्रान्तिः सिद्धान्तान् प्रवर्तयितुं विचारयितुं शक्नुवन्ति। सम्मेलनस्य प्रमुखविषयेषु जैवविविधतायाः प्राकृतिकसंसाधनानाञ्च संरक्षणं स्थायिरूपेण च उपयोगः, जलवायुपोषण-उन्मुखं च कृषिः, समावेशी-प्रौद्योगिक्या-सञ्चालित-आजीविकायाः समाधानं, विकासे युवानां, महिलानां, समुदायानाम् च सहभागिता च सन्ति

संस्कृतसंवादः

नन्दिनी- सर्वेभ्यः स्वागतम्, अध्येता इति अद्यतने वार्ताकार्यक्रमे! नमस्ते, काव्ये!
काव्या- नमस्ते, नन्दिनि! अत्र आगमनं मम सुखाय। अद्य काः मुख्यवार्ताः चर्चयावः?
नन्दिनी- प्रथमम्, अफगानिस्ताने स्थितिः अद्यापि गम्भीरा वर्तते। अन्तर्राष्ट्रीयसमुदायः पर्याप्तं साहाय्यं प्रदातुं सङ्घर्षं कुर्वन्ति।
काव्या- तत् तु भयानकम्। रष्या-यूक्रेणयोः मध्ये सम्बन्धेषु किम्? कानिचन नूतनानि घटनानि सन्ति किम्?
नन्दिनी- दुर्भाग्यवशात्, स्थितिः अस्थिरा एव वर्तते। राजनैतिकप्रयत्नाः प्रचलन्ति, परन्तु समाधानं दूरस्थं प्रतिभाति मम।
काव्या- सर्वं चिन्ताजनकं वर्तते। कोऽपि सकारात्मकः समाचारः अस्ति किम्?
नन्दिनी- अस्तु, अन्तर्राष्ट्रियजलवायुवार्तालापेषु केचन प्रोत्साहकाः विकासाः अभवन्। देशाः सहयोगं कर्तुम् अधिकं तत्परतां दर्शयन्ति, तथापि समाधानानि विद्यन्ते।
काव्या- तत् श्रुत्वा किञ्चित् शान्तिः अनुभूयते! तस्मिन् विषये अधिकं प्रगतं प्रतीक्षामहे। नन्दिनि, अद्यतनसूचनायै धन्यवादः।
नन्दिनी- मत्सौभाग्याय, काव्ये। श्वः पुनः नूतनवार्ताविश्लेषणाय मिलन्तु सर्वे।

"लौकिकन्यायकोशः"

"उद्योगराघवन्यायः"

कथञ्चिदपि सीता अन्वेषणीया रावणस्य वधं कृत्वा प्रजाः सुखिन्यः करणीयाः इति रामेण निश्चयः कृतः। तस्य उदात्तं धर्माधिष्ठितं निश्चयं ज्ञात्वा देवताः, ऋषयः, वानराः सर्वे तस्य साहाय्यं कर्तुं निश्चितवन्तः। योग्यं कार्यं कर्तुं यदि कश्चित् उपक्रमेत् तर्हि सर्वे तस्य साहाय्यं कुर्वन्ति। दुष्टशिक्षणं सज्जनरक्षणं- इति हेतुना श्रीरामस्य उद्यमे सर्वे अपि साहाय्यं कृतवन्तः इति अयं न्यायः सूचयति।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे/ महाराष्ट्रम्

हिमसंस्कृतवार्ता: विशेषसहयोगः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणाम् संस्कृतं व्यावहारिकभाषां कर्तुम् अभिनवः प्रकल्पः वर्तते हिमसंस्कृतवार्ता:

प्रमाणीक्रियते यत्

श्री मदन लाल

गांव धरैल पत्रालय गलोट तहसील
नालागढ़ जिला सोलन हिमाचल प्रदेश)

द्वारा हिमाचलप्रदेशस्य
संस्कृतशिक्षकाणाम् अभिनवप्रकल्पाय
हिमसंस्कृतवार्ता: इति दैनिकवार्तापत्राय
1100 ₹

रूप्यकाणां सहयोगः कृतः

Whats app सम्पर्कः हिमसंस्कृतवार्ता: 7876636263 E-mail: Himsanskrit@gmail.com

संस्कृतसप्ताहस्य शुभकामनाः

जन-जनभाषा संस्कृतम् 06 जुलाई तः 12 जुलाई 2025

हिमसंस्कृतवार्ता:

